

האם שיטת המלונות היא הדרך היחידה לשיפור התנאים ליונקים?

צבי אדלמן

את הוולדות מגיל 0 עד גיל 7-14 יום. לרוב בכלובים מרופדים על הרצפה או מוגבהים. חלק זה של המבנה הוא לרוב בעל סידורים לסגירה טובה, עם חלונות ותריסים לוויסות האוויר בהתאם למזג האוויר.

הוולדות מועברים בגיל 7-14 יום לחלק השני המורכב מתאים מרופדים קש, בהם מחזיקים כ-8 ולדות בתא. בחלק זה של המבנה נמצא הגידול עד גיל 4-6 חדשים.

לרוב, הוולדות הצעירים מוחזקים בצד אחד של המבנה והמבוגרים בצד שממול. חלק זה של המבנה מוקף קיר בגובה 1.0-1.2 מטר עם חלונות ותריסים. לכל התאים יש חצרות. בחלק מהמבנים יש שקתות בקיר ההקפי, כך שהוולדות יכולים לשתות מאותה ששוקת מבפנים או בהיותם בחצר. יש דלתות לסגירת פתחי היציאה לחצר ותריסים להגנה מרוחות על פתחי השקתות, בשעת הצורך. בקצה המבנה בחלק זה, יש שערים גדולים המשמשים לכניסת טרקטורים לניקוי הזבל ולחלוקת המזון. הצד של המבנה בו נמצאים הגילים היותר מבוגרים פתוח רוב הזמן.

חסרונות המבנה

יונקים בכל תקופת הינקות חייבים לקבל הגנה רבה יותר מהסביבה מאשר ולדות מבוגרים. השכנות של שגר בגילים שונים, בעלי דרישות שונות, במבנה אחד המספק תנאים אחידים לכל – מבחינת ההגנה מתנאי מזג אוויר – היא לרעת היונקים.

אמנם הצד של היונקים הוא יותר סגור בהשוואה לצד של הוולדות היותר גדולים, אבל היערכות זאת אינה מספקת, כפי שמסתבר מהתוצאות. בו בזמן שהיונקים זקוקים למבנה עם מירב האפשרויות של סגירה מחד, ושל איורור מאידך, לשגר היותר מבוגר זה אינו הכרחי.

הפתחים הרבים בקיר ההקפי, פתחי היציאה

כבכל פעילות מפעילויות הרפת, גם בשלוחת היונקים יש צורך להעריך מדי תקופה את התוצאות. הפרמטר שמקובל לסכם הוא התמותה. מסכמים תמותה לפי תקופות. פרמטר התמותה הוא בעל חשיבות כלכלית מידית, הוא משפיע על מצבת האיננוטר החי. הוא משפיע גם לטווח הרחוק, כי הוא קובע את מספר המבכירות שייכנסו לייצור כעבור כשנתיים, או מספר הזכרים שישווקו.

מדד נוסף שחשיבותו רבה מאד ולא בולט לעתים הוא התחלואה שלא מסתיימת בתמותה. תוצאותיה של התחלואה הן לא בולטות כמו התמותה והן מורגשות רק כעבור זמן רב בהתפתחותה של העגלה, בפוריות, בייצור אחרי ההמלטה הראשונה ובהמשך. פרמטרים אלה מושפעים גם מגורמים שונים שלא קשורים בגידול העגלות והם מתרחשים הרבה זמן אחרי גמילת העגלה.

מידת ההתאמה של המבנה היא גורם מכריע בהשפעתו על הקף התחלואה בו. אם התחלואה תסתיים בתמותה אם לאו, תלוי במידה רבה במטפל.

תוכניות הדירים בישראל

הדירים בארץ בהם משכנים את השגר מגיל יום עד 4 או 6 חודשים נבנים לרוב לפי תוכניות הקיימות במחלקות הטכניות של התנועות. האגף למיכון וטכנולוגיה של משרד החקלאות מסכם הנחיות לתכנון מבני משק בחוברת המתעדכנת מדי פעם. זה כולל סקיצות כלליות עם מידות שונות של מבני הרפת השונים, כולל דירי יונקים. ההנחיות הן כלליות. על פי החומר שמתפרסם בספרות המקצועית ובכנסים נראה שאין מחקר בנושא זה בארץ.

תיאור הדירים הקיימים

הדיר המייצג את המבנה השכיח בארץ הוא מבנה מחולק לשני חלקים. בחלק אחד מגדלים

כלומר גובה של 2.0–2.2 מטר מהרצפה מספקים הגנה טובה במבנה בעל רוחב של 4.5–5.0 מטר, עם שני טורים של כלובים מוגבהים. במבנים ברוחב שונה יש לבחון מהו גובה הקירות המתאים.

חלונות מעל לקירות האורך של המבנה לכל אורכם ברוחב 0.8–1.0 מטר (נמדד במאונך) עם תריסים המאפשרים פתיחה וסגירה בקלות. **גג עם "פנס"**, ורוכב מעליו למנוע חדירת גשם; זה מאפשר יציאת האויר החם הרווי אדי אמוניה, וכניסת אוויר נקי.

רווח בין הקירות והגג של כ-10 סנטימטר אשר ביחס עם "הפנס" מהווים מערכת איורור מתאימה, במיוחד כאשר המבנה סגור. **נפח אויר** של 5–6 מטר מעוקב לוולד, לפי נתונים מחו"ל.

יישום כל הפרטים הנ"ל מאפשר לקבל את התנאים הנדרשים ממבנה ליונקים, כלומר הגנה מפני תנאים מזיקים של מזג האויר, כולל מניעת תנודות טמפרטורות קיצוניות במבנה ואיורור מתאים גם כאשר המבנה סגור.

הקפדה על הפרטים שצוינו לעיל מאפשרת לגשר על הסתירה הקיימת כביכול בין סגירה מתאימה להגנה מפני תנאי מזג האויר ואיורור מתאים. כאמור, רוב המבנים הקיימים לא ממלאים את הדרישות הנ"ל במידה מספקת.

החזקת היונקים

כל הפרטים שצוינו ביחס למבנה הם חשובים, ללא קשר עם צורת החזקת הוולדות בתוכו – פרטנית או בקבוצות.

החזקה פרטנית אפשרית בכלובים, מוגבהים או על הרצפה, או במלונות.

לשיטת הגידול הפרטני במשך כל תקופת הינקות יש יתרון על השיטה הקבוצתית. היא מאפשרת למטפלת/ת להשיג על כל ולד ביתר קלות וכך מקלה על גילוי התחלות של מקרי תחלואה. כתוצאה מכך, הטיפול הנחוץ נעשים סמוך יותר למועד התחלת התחלואה, על כל היתרונות הנובעים מכך.

בעבודה שפורסמה לפני מספר שנים הושו

לחצר, פתחי השקתות, הרווחים שבין הדלתות שבקצה המבנה (למרות סידורי הסגירה), לרוב אינם מאפשרים לספק ההגנה הנחוצה ליונקים. המסקנה המתבקשת היא, שיש לרכז את כל היונקים במקום אחד, בו אפשר לספק להם את התנאים הנחוצים.

תנאים נחוצים

כדי לספק ליונקים את התנאים הנחוצים יש צורך בקירות **מכל ארבעת הצדדים**, ומינימום פתחים בקירות המבנה. רצוי רק פתח אחד להכנסה והוצאה של בע"ח, ציוד ועובדים.

כמו כן יש צורך בקירות **בגובה מתאים מעל גב הוולד**, אשר מונעים רוח ישירה על הוולדות וגם רוח עקיפה העלולה להגיע לוולדות, בהתאם למבנה. לפי נסיוני, קירות בגובה של 0.7–1.0 מטר מעל גובה גב הוולד (גובה מפרקת)

במשך הזמן שבכוונתנו להחזיק בו את הוולד. בדרך כלל, הוולד יוחזק בכלוב לא יותר משני חודשים. כלוב ברוחב 50 עד 60 ס"מ ואורך 120 ס"מ הוא מתאים מאד, לפי הנסיון. גובה הכלוב חייב להיות כ-1.0 מטר כדי למנוע קפיצות החוצה של הוולדות. בנוסף למידותיו, יש להקפיד על פרטים נוספים בבניית הכלוב כדי למנוע בעיות, כגון צורת דפנות האורך כדי למנוע מהוולד להיתקע ברגליו או בראשו, וצורת חזית מתאימה כדי למנוע מהוולד נסיון יציאה קדימה והסתבכותו בשל כך. במשק נירגלים משתמשים בדגם המתפקד היטב.

בתמונה אפשר לראות את הדגם בשימוש נירגלים. אין הוא שונה בהרבה מדגמים שאפשר למצוא במשקים שונים. הדגש הוא על המידות והפרטים שצוינו לעיל.

כשהוולד מוחזק רק 10-14 ימים בכלוב, כל הפרטים הנ"ל הם פחות חשובים. שגיאות בבניית הכלוב לא מספיקות להגיע לידי ביטוי בתקופה זו.

שגיאות במבנה גורמות ליותר תחלואה ותמותה בשיטת ההחזקה הפרטנית בכלובים,

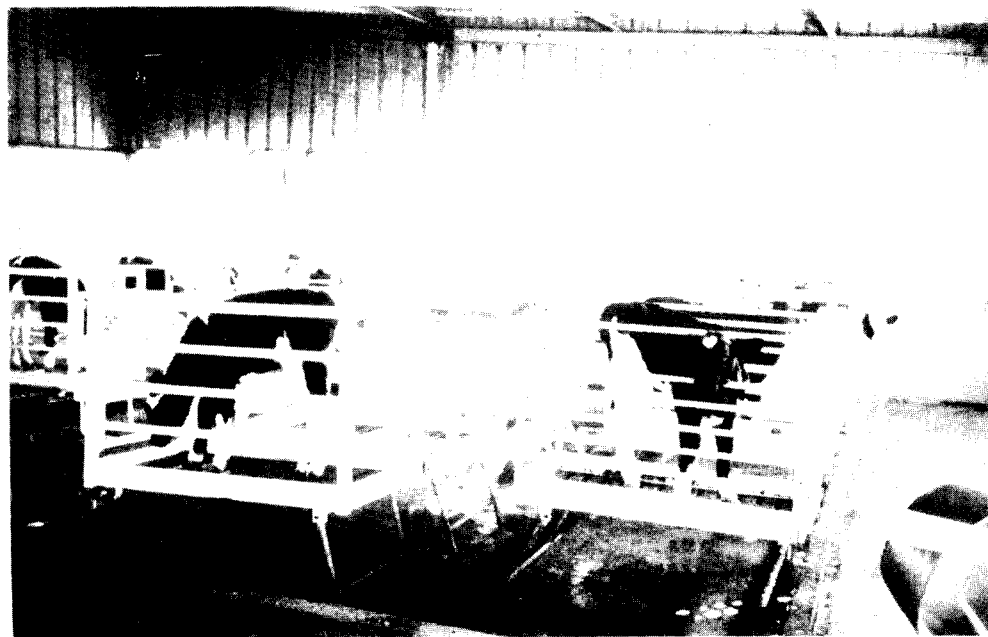
הביצועים של פרות שגודלו בהיותן יונקות באופן פרטני, לעומת כאלה שגודלו בקבוצות באותה תקופה. התוצאות הראו יתרון בביצועים לאלה שגודלו באופן פרטני.

כפי שצוין לעיל, קיים קשר הדוק בין התחלואה של הוולדות בגיל הינקות והביצועים שלהם בתחלובות. בנייתו נתונים שערכתי בזמנו במשק אחד, בדקתי קשר זה לפי התוצאות בתחלובה הראשונה. מבכירות שסבלו מתחלואה בגיל הינקות הניבו פחות חלב במידה ניכרת ממבכירות שלא היתה להן תחלואה באותו פרק זמן על פי הרישומים של המשק.

גידול בכלובים בכל תקופת הינקות

מסיבות שונות, החזקת הוולדות בשיטה הפרטנית בכלובים מרופדים על רצפת בטון במשך כל תקופת הינקות אינה מעשית כיום, למרות הנוחיות הרבה שהיא מקנה לוולד, כשהיא מיושמת כראוי. השיטה המומלצת היא שיטת הגידול בכלובים מוגבהים ללא ריפוד.

בשיטה זו, מבנה הכלוב ומידותיו חשובים ביותר ליישומה המוצלח. מידות הכלוב תלויות

כלובים הניתנים להזזה על גבי פסים ברפת כפר מסריק.

היונקים הן טובות. לאחרונה, בהיותי במקסיקו בהדרכת משקי רפת גדולים המגדלים בקר בשיטה דומה לשיטה הנהוגה בישראל הנהגתי את השיטה במספר משקים ובהצלחה.

גידול במלונות

גידול במלונות היא השיטה הנוספת של גידול פרטני. זו שיטה ההולכת ונפוצה בארץ והיא מצליחה מאוד. הצלחתה נובעת מכך שהיא מספקת:

- הגנה מתאימה בפני קשיי מזג האוויר, בגלל אטימה טובה משלושה צדדים, ואפשרות כיוון המלונה בצורה מתאימה בהתאם לגורמי האקלים במקום.
- תנאי איורור מתאימים, בגלל המידות המצומצמות ויכולת הוולד לחפש לו את המקום המתאים.
- היותה שיטה פרטנית, על יתרונותיה. החסרון של השיטה הוא בפיזור הגדול של הוולדות הדורש שטח נרחב ומכביד על עבודת המטפל.

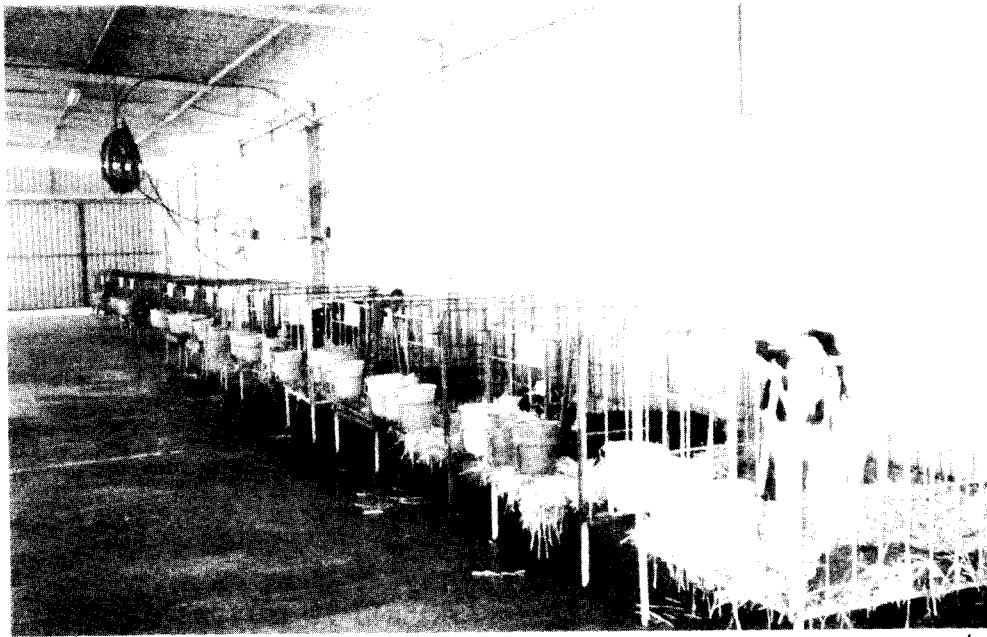
מאשר בשיטת ההחזקה בקבוצות. בשיטה הקבוצתית הוולדות מתחמקים במידת־מה ממקומות בהם יש רוח פרצים, הם מחפשים להם מקומות מסתור.

לא כן בשיטת הכלובים, בה הוולד "נידון" להישאר בכלוב שיעדו לו ואינו יכול להתחמק מהתנאים באותו מקום בו עומד הכלוב.

יתרון נוסף של השיטה הוא בנוחיותו של המטפל בגלל השטח המצומצם הנדרש, והמבנה אשר מגן לא רק על השגר אלא גם על המטפל.

כמובן, בכל שיטת גידול הגורם האנושי המטפל הוא תמיד גורם קובע מאוד. מטפל חרוץ ובעל כישורים יוכל להצליח במניעת תמותה בגידול, למרות מבנה ו/או ציוד לא כל כך מתאימים. לעתים זו הסיבה להסקת מסקנות מוטעות, כאשר מעתיקים ממשק אחר. המטרה היא להקטין את התלות בין כישוריו של המטפל וההצלחה של הגידול, אם כי אף פעם לא ניתן לבטל לגמרי תלות זו.

השיטה הונהגה במשק ניר־גלים לפני שנתיים, ולמרות שלא כל הפרטים במבנה הם כפי הנדרש בגלל אילוצי מבנה קיים, התוצאות של גידול

כלובים מוגבהים ברפת נירים; בחודש דצמבר היו מרופדים.

סיכום

התיאור שהובא כאן בנוגע לשיטה הפרטנית של גידול יונקים בכלובים, מדגיש את העקרונות החשובים בבניה ומפרט מידות ופרטים שהם חיוניים להצלחה ביישום השיטה. הם מבוססים על נסיון מעשי. הם דק חלק ממגוון פרטים שיש בכל תוכנית בניה או שיפוץ. פרטים אלה מהווים את "הגרעין הקשה" של התוכנית שתוכן עם אנשי מקצוע בתחום הבניה (לכשיחלט על כך), כלומר החלק שההקפדה עליו היא חיונית להצלחת השיטה.

דירי היונקים בארץ, כולל דירי היונקים שנבנו בשנים האחרונות, אינם ממלאים את תפקידם כראוי.

כאן מפורטים החסרונות של דירי היונקים הקיימים ומתוארת השיטה של גידול פרטני של היונקים בכל תקופת הינקות בכלובים.

שיטה זאת מוצעת כשיטה מתאימה יותר מהשיטה המקובלת של הגידול בדירים כפי שהוא נהוג במשקים רבים עד היום.

מלונות לעומת דיר יונקים בגידול פרטני

בהשוואה לדירים המקובלים בארץ שתוארו לעיל, הגידול במלונות מספק תנאים טובים יותר, וההצלחה גדולה יותר לאין ערוך.

אם נשווה בין גידול במלונות וגידול בשיטה הפרטנית המתוארת כאן, נראה שלא צריך להיות הבדל משמעותי בתוצאות.

כיום, הברירה להרבה משקים היא בין בנית מלונות ונטישת מבנה היונקים (או חלק ממנו) לבין ביצוע שינויים במבנה הקיים. אם רוצים להתאים את המבנה הקיים לגידול פרטני כפי שתואר, יש לקחת בחשבון את הנקודות כפי שמפורטות להלן.

- פרטי קירות, חלונות וגג כפי שצויין.
- הכלובים חייבים להיות במידות ובמפרטים כפי שהוזכרו.
- מספר מספיק של כלובים בהתאם לגודל העדר, פיזור המלטות על פני חודשי השנה, זמן שהייה של הוולדות בדיה, גיל שיווק הזכרים.
- ניקוי רצפת המבנה רק באמצעות שטיפה במים.

מערכות וציוד חליבה, עצה ועזרה לרפתן...

זה התחום שלנו

א.מ.

שדות שיווק והרכבה למכוני חליבה טל: 03-5353410

משווקים בלעדיים של מוצרי מערכות חליבה לכל סוגי המכונים

איתורית: 03-6750750 מנוי מס' 4570; 04-306666 מנוי מס' 25498

ניתן לתקשר טלפונית 24 שעות ביממה לטל: 03-5353410, פקס: 03-6357835 מען למכתבים: ת.ד. 135 קרית אונו 55100

המחסן פתוח בימים א'-ו' בין השעות 16:30-07:30